

АРХЕТИП ТІСТА В ГЛИБИННОМУ ПІЗНАННІ ПСИХІКИ СУБ'ЄКТА ШЛЯХОМ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку системи психологічної служби особливого значення набуває питання підготовки практичних психологів, основним завданням якої є оволодіння основами діагностико-корекційного процесу, що спирається на закони цілісної психіки. Глибинне пізнання передбачає виявлення дезінтеграційних факторів психіки, що обумовлюють її суперечливість. В психодинамічному підході глибинне пізнання спрямоване на каталізацію спонтанної активності поведінки його учасників, що сприяє об'єктивуванню сутності психічного в його цілісності (свідоме-несвідоме).

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Перед глибинною психологією, впродовж багатьох років (починаючи з 1978 р., XVIII Міжнародного конгресу), стоїть проблема методології пізнання психічного в його цілісності, що позначається на розробці відповідного інструментально-методичного забезпечення. Останнє потребує врахування недоступності несвідомого прямолінійному пізнанню. Сказане загострює актуальність опосередкованих, метафорично-архетипних засобів пізнання, що спирається на мимовільну плінність активності суб'єкта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій базується на психодинамічному підході до розуміння структури та функційних особливостей психічного в єдності свідомого і несвідомого. В формування адекватного теоретичного підходу до розуміння несвідомої сфери зробили науковий внесок такі дослідники як В. Ф. Бассін, С. Леклер, А. Менегетті, А. Фрейд, З. Фрейда, К. Г. Юнг, Т.С.Яценко та ін. Виявленню сутності архетипів були присвячені праці Е. Едінгера, Е. Ноймана, М.-Л. фон Франц, Д. Хілмана, К. Г. Юнга, Т. С. Яценко.

Метою статті є пізнання архетипної символіки та її значення в об'єктивізації психічного змісту в його цілісності (свідоме-несвідоме).

Виклад основного матеріалу дослідження. Написання статті передбачало аналіз емпіричного матеріалу, отриманого в процесі занять за методикою активного соціально-психологічного пізнання (АСПП) [6, 10 – 13] з використанням респондентами в цілях самопрезентації природного пластиліну (тісто на сольовій основі).

Респонденту дається інструкція: презентувати себе в трьох аспектах – минуле, теперішнє і майбутнє (за бажанням може бути їх розфарбування). Презентація Я в трьох градаціях сприяє об'єктивуванню системності та впорядкованості психічного. В даній статті презентовано ілюстрації виконання вказаного завдання та відповідну стенограму їх психоаналізу.

Окреслимо методологічні засади дослідження. Методологія пізнання психіки в її цілісності наближує до психодинамічної парадигми, розробленої академіком НАПН України Т. С. Яценко, що виходить з єдності сфер свідомого та несвідомого, зокрема, вона вказує на те, що «в будь-якому акті активності суб'єкта присутні як свідоме, так і несвідоме з пріоритетом однієї чи іншої сторони» [6, с. 20]. Глибинне пізнання змісту цілісної психіки передбачає спонтанність та невимушеність поведінки респондента при наявності завдання, що організує поведінку.

Наступним методологічно важливим аспектом є дотримання принципів організації глибинного пізнання: безоцінні судження, щирість, відсутність порад, критики, побажань та ін.. Методологія процесу пізнання спирається на закони позитивної дезінтеграції і вторинної інтеграції психіки респондента на більш високому рівні його психічного розвитку. Позитивна дезінтеграція і вторинна інтеграція передбачає багаторівневість процесу пізнання, покроковість, що передбачає організація діалогічної взаємодії з респондентом. К. Г. Юнг вказував, що архетипи є «вроджені психічні структури, первинні схеми образів фантазій, які знаходяться в колективному несвідомому та формують активність уяви»; «це диспозиції, які використовуються для відтворення схожих чи однакових ідей, які є універсальними» [9, с. 113]; виражають зміст колективного несвідомого та презентують його в символічній формі. Е. Нойман підкреслював, що «поряд із первісним значенням архетип має виправданий історичний аспект. Особистість розвивається, проходячи ряд «незмінних» образів, і в цьому процесі Его постійно встановлює нові зв'язки з архетипами... Здатність розпізнавати, зрозуміти та інтерпретувати ці образи змінюється залежно від рівня свідомості у процесі філогенетичної та онтогенетичної історії розвитку людства» [5, с. 10]. В словнику іншомовних слів «архетип» тлумачиться як «найдавніший текст писемної пам'ятки, що був першоджерелом для наступних копій; реконструйована фабула або сюжет, спільні для міфів, фольклору та літератури різних народів; реконструйована або засвідчена мовна форма, вихідна для пізніших утворень» [4, с. 65]

Проведене нами дослідження дозволяє виділити такі характеристики архетипу: здатність до метафоризації результатів спонтанної активності; зв'язок з механізмами символізації та іншими підструктурами психіки, зокрема з психологічними захистами та ін.. Дослідження спирається на таку характеристику архетипу як потенційна активність та емотивність, що обумовлює мотивацію виконання завдань. Архетипи інтегруються із

соціальним досвідом людини, а це означає, що їх адекватне розуміння передбачає розкриття індивідуально-неповторної семантики, яка виражає скритий, значимий зміст, що імплікується у несвідомому.

Дослідження Т. С. Яценко вказують на те, що «категорія «архетип» стосується не лише образу, символу, але й слова... Архетип актуалізує здібності візуалізації змісту психічного конкретною особою» [12, с.]. Так, архетипна символіка сприяє виявленню глибинного та індивідуально-поведінкового змісту. Дослідження проведенні у рамках наукової школи Т. С. Яценко, уже торкались архетипу тіста. Так, в статті Т. С. Яценко і Л. Я. Галушко вказується: «Тісто ... набуває символічної семантики. Воно розглядається не лише як продукт «якісного стрибка», але й є стартовим – «tabula rasa», це ж *Чиста дошка*, для самопрезентації суб'єктом себе через процес спонтанного самовираження... Помічниками в цій процедурі самопрезентації є якості тіста самі по собі, а саме: пластичність, приємність на дотик, нейтральність кольору, відсутність запаху, податливість реконструюванню ... Самопрезентація з використанням тіста вабить ще і тим, що фігурка може бути збережена (подарована), адже згодом висихаючи вона стає міцною (подібна гіпсу)» [10, с. 240]. Процес ліпки є індивідуально неповторним, сприяє вираженню змісту цілісної психіки суб'єкта.

Виклад основного змісту статті. Архетип тіста включає як індивідуальні, так і колективні символи, що знаходить підтвердження і в культурних традиціях. Тісто є першоосною зародження життя. Його архетипність підтверджують легенди, на яких ми зупинимся. Слов'янська культура базується на культурі землеробства, землі, хліба, в чому і виявляється архетип родючості, складовим якого є тісто. В українських легендах існує думка про те, що Бог створив Адама та Єву з пшеничного тіста, і поставив на сонце сохнути (пов'язано з ремеслами приготування виробів з тіста). Схожі мотиви віднаходяться і в білоруському фольклорі [7]. Так, тісто та вироби з нього пов'язані з родючістю, і, відповідно, з материнським архетипом. Обрядовий хліб присутній у всіх народних святах (коровай, калачі, бублики, масничні вареники, весільний дивень, сюди ж відносять і зерно та каші). Історики відзначають, що за китайськими, грецькими, німецькими переказами, першим орачем був сам Господь Бог. Хліб вважається святинею, символом родючості, достатку, добробуту, захисником від нечисті, оберегом. Важливим є той факт, що архетип має здатність виражати внутрішню суперечливість психіки. Ця тенденція закладена в тому, що хліб об'єднує в собі як життя, так і смерть: руйнується (змелюється) зерно (стає неродючим), перетворюючись на борошно і лише потім виготовляється хліб (який підтримує життя). Він використовується як в весільних, так і поховальних обрядових актах [3].

Цікавим є той факт, що при випіканні весільного короваю приймали участь і чоловіки, які мали замішувати тісто і відправляти його до печі, жінкам не дозволялося навіть дивитися на цей процес (діжка і піч – символ материнської утробы). В поховальних обрядах також використовується зерно та хліб, як принесення жертви. У міфологічному розумінні відбувається отожднення каші та хліба, що пов'язано з обрядовим використанням зерна, яке символізує зародження, початок життя та смерть, воскресіння (кидання зерна в землю – символічна смерть, проростання колоска - воскресіння), що пов'язано з психотерапією страху смерті у людей, ідеєю нескінченності буття [1].

Враховуючи складники тіста – вода – символ життя, єднання ; сіль – очищення, здоров'я. Тісто втілює в себе протиріччя – є посередником між світом живих і мертвих, випікання тіста на вогні умертвляє продовження роду (росту), проте хліб є основою життя. Вода теж є символом вічності і плинності часу. Важливим є той факт, що вода символізує смерть в тому випадку, коли вона в болотах, трясовинах, і має нечисту силу, несе загрозу життю. Використовується в обрядах переходу з одного стану в інший (перша купіль немовляти, хрещення, весілля, ритуальне обмивання перед похороном). Вода є втіленням жіночого життєдайного початку, і в той же час – знищувачим чинником. Так, ця суперечність яскраво представлена в символах авторських психомалюнків (вир, бурхлива вода, спокійне озеро, водоспад). Сіль, як складова тіста є символом гостинності, відкритості, дружби, внутрішнього світу, а також – оберегом. Використовується як засіб перетворення в вічне (презентанти з солоного тіста можуть зберігатися тривалий час) [1, 3].

В процесі створення самопрезентантів суб'єкт (активність якого хоч і організується пропозицією психолога) відкривається перспектива спонтанного самовираження ініційованого архетипно-індивідуальною символікою.

Емпіричний матеріал статті включає психоаналіз ліпки за пропозицією психолога – «Я в минулому, теперішньому і майбутньому» (респондент Е., фрагмент майстер-класу Т. С. Яценко, липень 2012 року, м. Ялта).

Інструкція: психолог (П.) запропонував респонденту (Е.) використати для самопрезентації олівці, тісто та фарби. Е. використала тісто на презентацію себе в даний час, минуле і майбутнє зобразила в малюнку.

Стенограма психокорекційної роботи з Е. з використанням тіста, авторських малюнків і каменів

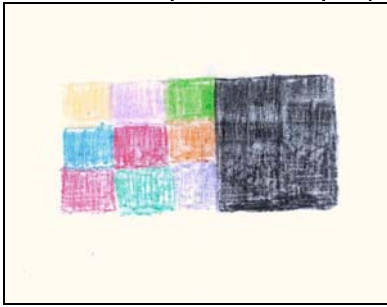

Рис. 1. Моє минуле

Фото 1. Модель Л. «Я тепер»

Рис. 2. Майбутнє

Е. зосередила увагу П. на ліпці (фото 1.) на якій зверху зверху поклала квадратний голубий камінь.

Е.: Я така тверда, велика, блакитна – це те, як мене бачать люди (фото 1, зверху блакитний квадратний камінь).

П.: Це соціальний аспект, який в тебе є, але ж це не вся Е.

Е.: Це моє тіло (презентант з тіста), я така товста, з целюлітом, а в середині є серце (перевертає і показує, що серце знаходиться всередині, повністю залиплене тістом, фото 2, 2а). Його не треба нікому показувати, а необхідно ховати, ніхто його не бачить, його як не має.

Фото 2. Розривання Е. презентанта

Фото 2а

з метою вивільнення залипленого всередину серця.

П.: Кому в житті вдавалось розрити це серце? Хто його бачив?

Е.: Наречений, але недовго. Швидко втік.

П.: Чому? Він розрив і йому не сподобалось це серце, чи розрив, а зарити не зміг? Чи своє втратив?

Е.: Не знаю, злякався і втік.

П.: Злякався, що воно дуже палке і велике?

Е.: Так.

П.: Він не витримав такого рівня кохання?

Е.: Мабуть. Сказав: «Не хочу через рік у тебе під каблуком бути».

П.: Можливо, сердечко хотіло з нареченого «виліпити» когось?

Е.: Таких намірів не мала.

П.: Чи воно не знало, що робить?

Е.: Думаю, так.

П.: Щоб ви сказали цьому розритому сердечку?

Е.: «Закрийся, а зверху побільше шарів накладемо і заховаємо».

П.: Воно пропищало: «Ні, не треба мене закривати, інакше я умертвляюсь, і буде тільки холод зверху. Що це за презентант!? Він неадекватний мені!»

Е.: Проте так надійніше.

П.: Уже ніхто не обпече своїм серцем? Чи не втрапиш його?

Е.: Так, і не втрачу, і не обпечуть, і не розіб'ють. Тому треба заховати глибше.

П.: Тож історія, яку ви розповіли, відображена на рис. 1 в минулому?

Е.: Минуле стосується не тільки проблем в житті, а і на роботі. Чорний квадрат – труднощі в колективі. Він (чорний квадрат) весь час прагне сюди (рис. 1 кольорові квадратики), щоб все розвалювати, зафарбувати в чорний колір. Спочатку було по-різному (кольорові квадратики), а потім на роботі відбулась проблемна ситуація, люди не гарно вчинили. І залишилася образа. Після того як намалювала, то «вліз» чорний квадрат.

П.: Це вас не покидає. З тим, хто розрив сердечко, ви переживали подібне – темін, незрозумілість?

Е.: У нас був короткий яскравий роман, всього чотири місяці. Він обіцяв одружитися, а потім передумав. При таких обставинах я не погодилась підтримувати стосунки. Він високо-статусна людина, мені не хотілось бути коханкою, тому що пізніше про це всі б довідалися і у мене не було б шансів вийти заміж. Тому я і розірвала стосунки.

П.: У відносинах лідирували ви?

Е.: Ні, він. Сам запропонував одружитися, я погодилася, а потім каже: «Давай все рівно подумаємо». Мабуть, ця вправа була адресована самому собі.

П.: Як змінювались ваші почуття? Можете розставити камінці?

Фото 3. Модель «Динаміка розвитку відносин Е.»

Е.: Спочатку було здивування і байдужість (фото 3, прозорий камінь у формі місяця), потім прихильність (фото 3, прозорий круглий камінь), більш тепле ставлення (фото 3, жовтий камінь)...

П.: Це він так «розривав» ваше серце?

Е.: Так, кожен секунду телефонував, запитував де я і як. Потім був яскравий вибух (фото 3, камінь у формі серця), пізніше – моє душевне переживання (фото 3, синій камінь), а далі – розрив (фото 3, нитка з каменів). Ми стали спілкуватися тільки по роботі (фото 2, маленький прозорий камінь), але в очах ще було недоказане, хоч з кожним разом зменшувалось.

П.: Камінці символізують певний етап, почуття і т. п. Який етап ви б хотіли пережити ще в майбутньому (рис. 4)?

Фото 4. Бажаний етап відносин в майбутньому

Е.: Це серце (фото 4, камінь-серце) символізує те, що всі хочуть нового кохання, мабуть.

П.: Щоб досягти цієї любові, хтось має пройти окремі нейтральні етапи (вказує на фіолетовий колір навколо серця, фото 4)? Що означає цей колір?

Е.: Мої улюблені кольори – рожевий і фіолетовий.

П.: «Улюблені» – означає, що людина повинна у вас викликати симпатію, приємні почуття.

Е.: Так.

П.: Чому поступ смугастий – то яскравіший, то приглушеніший? Що міняється? Стає жарко, зростає напруга (рожевий колір), потім знову спокій (фіолетовий)?

Е.: Коли малювала, то був намір розфарбувати весь листок, щоб це було велике серце. Хотілось використати різні кольори, показати всю райдугу стосунків. Але коли малювала, то чомусь використала тільки рожевий, фіолетовий, червоний, жовтий.

П.: Якщо порівняти з теперішнім (фото 1), то ви прагнете до влаштування своїх душевних справ, а не до професійного самоствердження. Чи це може поєднатися?

Е.: Повинно.

П.: Зображено або те, або те?

Е.: Це майбутнє (рис. 2) якесь віддалене, а теперішнє – це блакитний камінь (фото 1), я навіть не уявляю, як вони зв'язані.

П.: Уяви, як можна наблизитися до цього майбутнього, якщо так «заліпити» своє серце, ніби воно має народитися (перевертає презентант), адже виглядає як голівка дитини (фото 2а). Чи не має у вас такої залежності від матері?

Е.: Скоріш за все так, ми дуже близькі. Вона достатньо авторитарна, завжди все вирішує за мене: «Не йди на заняття, йди на море, що ти там сидиш, і так розумна. Йди шукай женихів замість того, щоб робити свої нескінченні уроки». Я зовні погоджуюсь.

П.: Знайти нареченого – це бажане майбутнє більше для мами, і в ньому ви залежні від неї.

Е.: Так, це повністю її сценарій: «найди чоловіка – сиди в дома».

П.: Тоді навіть в реальності «зарили» серце, а зверху (фото 1) ще є лінії схожі на шви, ніби «зашито». Може, то ідеал батька – щоб була діловита, «нічого на когось дивитися, вистачить мене чоловіка».

Е.: Він вже помер. Завжди казав: «Ти маєш бути краща за всіх, моя донька на четвірки не може вчитися, тільки на п'ятірки».

Фото 5

П.: Тоді це ідеал батька (фото 5, блакитний камінь), а серце – ідеал мами. А де ідеал Л.?

Е.: Не знаю.

П.: Нібито ви ще сидите в утробі (фото 1), так «зарили», «заліпили» сердечко всередину, що необхідно, щоб хтось допоміг народитися твоєї сердечності, бо в тебе вже є пересторога.

Е.: Так.

П.: Цей страх об'єктивований в чорному квадраті (рис. 1). Він пов'язаний з інтимними стосунками, тому що з самого початку заговорили про своє тіло і показали, що «зашито» (фото 1). На рис. 2 – жучок, який хоче прогризти. Існують певні страхи інтимного єднання з чоловіком, для вас то не просто.

Е.: Так.

П.: Хоч це і є бажаним. Мама може змінити свою думку тоді, коли буде претендент на вашу «руку і серце». Їй було відомо про стосунки?

Е.: Так.

П.: Вона їх підтримувала, чи навпаки??

Е.: Мама віднеслась нейтрально.

П.: На якому етапі вони стали їй відомим?

Е.: На цьому (фото 2, сердечко).

П.: Те, що було до сердечка мамі не відомо?

Е.: Їй відомо все, окрім синього камінчика (фото 1).

П.: Це все твоє?

Е.: Так.

П.: Тоді в цьому криється розрив стосунків, мамі не відомо про таке, інакше вона б тебе не схвалила.

Е.: Це дуже особисте, я їй навіть нічого і не розказувала.

П.: Не думаєш, що синій камінь буде появлятися (фото 3)?

Е.: Ні, по фізіологічних причинах.

П.: А по психологічних?

Е.: Причина була зв'язана з фізіологією, як наслідок душевної травми.

П.: Відносно жучка мова теж ішла про фізіологію (рис. 3). При цьому – він «з'їв» таке велике серце. Можливо, його можна було зберегти?

Е.: Я завагітніла, і стався викидень. Зараз не можу мати дітей, оскільки наступив клімакс, тому вже не повториться.

П.: Сердечко зарито (фото 1) як щось ненароджене, ніби ви поховали якусь частину себе через те, що трапилось, не звільнилися від цього.

Е.: Мабуть, так. Багатьом жінкам хочеться дітей, не тільки мені.

П.: Скільки часу пройшло після того, що відбулося?

Е.: Чотири чи п'ять років.

П.: Як ще можна назвати рис. 1? Може, це Л. в певних ситуаціях? Чи буває так, що чорний квадрат прикриває всі ваші гідності (кольорові квадратики)?

Е.: Так, коли знаходить така чорна меланхолія, я ховаюсь від усіх за їжею.

П.: Тоді Л. «зарита» повністю, зверху блакитний камінь (фото 1), а знизу все заліплено і ви в «утробі».

Е.: Що ж робити?

П.: Ви дуже зайняті всім (чорний квадрат) настільки, що виникає відчуття безперспективності. Насправді молоді, привабливі, необхідно набути впевненості, зрозуміти, що це (чорний квадрат) не заслуговує на таку увагу. Д. Карнегі говорив: «Опустіть шлюз над майбутнім, радійте тому, що є». Не вважайте, що сама велика краса це ваша діловитість. Мабуть, діловитість існує разом з цією сердечністю (фото 3), тому що коли ми поставили сердечко, то діловитість теж сюди перекочувала.

Фото 6. Моє майбутнє

Е.: Тоді буде інший колір і розмір (фото 6).

П.: Ви цим каменем хочете сказати, що «яка б сердечність не була, але камінь вас не покидає (фото 4).

Е.: Воно мене лякає, я коли намалювала, то зразу відклала в сторону (рис. 4), я боялась, що чорне буде збільшуватися і все покриє, воно не хоче зникати, але не планувалось в майбутньому.

П.: Батька у вас не має.

Е.: Він розбився в аварії.

П.: Чи не подарував батько вашій душі таку «чорноту» (рис. 4), з якою важко попрощатися? Тому що без неї ви не несете смутку про нього.

Е.: Звичайно, це була велика травма, він розбився двадцять один рік назад.

П.: Існує зацікавленість в чорноті, інколи вона придавлює, «тату я разом з тобою», «і не можу радіти без цього камінця (фото 4), а з іншої сторони дуже хочеться жити, тому він маленький». *(До групи):* Бачите, як керує інстинкт самозбереження. *(До Е.):* Тоді у вас була зацікавленість в цьому розриві, в певній чорноті, але не бачили де. Не виключено, що окремі психогенні моменти були присутні (фото 2, чорний камінь), хвилювання, переживання. Зараз необхідно набути спокою, спробувати все нівелювати, зрозуміти, усвідомити, що це залишкові явища, зокрема, втрата батька. Існують різні люди, і те, що вчинили так підступно, то, імовірно, що й ваш вклад є. Будьте вільні, відкриті для майбутнього, і наступить гармонія. Необхідно заспокоїтися, прийняти себе, любити, і розуміти, що не ваше серце приносить таку біду, а, можливо, залежність від батька. Імовірно, занадто прониклись тією ситуацією, що відбулась. Можливо, та людина вже відійшла...

Е.: І щасливий.

П.: Можливо, він передумав одружуватися тому, що відчув, що всередині несете тугу, з якою необхідно рахуватися. Люди це відчувають і не хочуть труднощів, зокрема, психологічних. Тож заради майбутнього, бажаного, необхідно все осмислити і знову прийде кохання, чим тільки порадуєте батька, що будете щасливі, не нестимете смутку. Ви занадто велику дань віддали трагічним моментам, які пережили. Бажаю успіхів.

Е.: Дуже дякую.

Емпіричний матеріал засвідчує переваги тіста у виборі Е. засобів самопрезентації. Саме архетип тіста ініціював та емотивно вмотивував зліпити «Я-тепер» (фото 1.). Після розривання Е. серця, звернули на себе увагу шви зверху на презентанті. Серце виявилось як зашите.

Варто відмітити вагомість каменів у поєднанні з ліпкою (по архетипу каменю (в даному збірнику представлена стаття М. Маїк, с. 189-194). Зелений квадратний камінь створює враження надгробного каменю, адже він покладений зверху заритого серця. Важливо зауважити, що Е. не має психологічної освіти і не обізнана з архетипами, можливістю візуалізованої самопрезентації скористалась вперше. Зазначимо, що архетип, у своїх можливостях передачі інформаційних еквівалентів психіки, урівнює засоби самовираження за їх інформаційним навантаженням. Архетип тіста не лише сприяв швидкому і впевненому процесу візуалізації, а й засвідчив єдність з механізмами символізації (натяк, згущення, зміщення) в малюнках. Так, на рис. 2. зображено чорного жучка, який прогризає сердечко, за архетипом це натяк на інтим з негативним відтінком. Приведений фрагмент стенограми дійсно це засвідчує, як і втрату дитини, яка символізується Е. сердечком, з яким вона ідентифікована. Архетип допомагає «розповісти» й про те, що Е. не хотіла втрачати дитину, тому сховала сердечко в середину, тобто в утробу. З іншого боку, ця смерть (ненародженість) і, водночас, власне психологічне імпотування – відхід від життєстверджувальної позиції, що засвідчив рис. 1. (чорний квадрат). Таким чином, психоаналітична робота з Е. з використанням тіста, каменів і малюнків засвідчила, що архетип є багатофункціональним, інтегрально-інстинктивним утворенням, який каталізує процес візуалізації психіки респондента та сприяє вираженню найпотаємніших (найскладніших) її змістів.

Архетип виражає єдність з механізмами символізації, які здатні в згорнутому, узагальненому вигляді передавати такий зміст психічного, який не можливо було б передати адекватно розповіддю. Універсальність архетипу засвідчив факт нероздільної єдності виявленого смислового навантаження засобів візуалізації (тісто, камені, малюнки, кольори), що сприяли розкриттю особистісної проблеми Е. Разом з тим, пізнання змісту психічного не можливе без діалогічної взаємодії з респондентом, яка каталізує оживлення матеріалізованих форм самопрезентації. Архетип тіста виявився пов'язаним з материнським початком. Презентант душевного стану Е. (серце, фото 2а) заліплений всередині, символ утробы, психологічної смерті. Внутрішню сутність можливо збагнути лише при допомозі візуалізованих «розповідей» архетипу, в чому надавав допомогу діалог.

Завдяки діалогічній взаємодії виявити внутрішні суперечності: прагнення до сили, людей, життя (розривання оболонки, наявність яскравих кольорів, рис. 1, 2), а з іншого боку – до слабкості, тенденція від людей, до смерті (заліплення серця в тісті, наявність чорного та тьмяних кольорів, маленького каменя рис. 1, 2). Психокорекційна робота сприяла поверненню Е. обличчям «до життя»!

Висновок. Таким чином, в статті розкривається сутність архетипу тіста. Увага акцентується на його двоїстості, що обумовлює вираження суперечливих тенденцій – прагнення до життя і смерті. Аналіз емпіричного матеріал дозволив виділити такі властивості архетипу як здатність до метафоризації результатів спонтанної активності; зв'язок психологічними захистами, механізмами символізації та ін.

Література:

1. Завадська В., Музиченко Я., Таланчук О., Шалак О. Сто найвідоміших образів української міфології. — К.: Орфей, 2002. — 448 с
2. Карвасарский Б. Д. Психотерапевтическая энциклопедия. — СПб.: Питер Ком, 1998. — 752 с.
3. Лановик З. Архетип Хліба як Слова Божого у біблійній семіосфері / З. Лановик // Біблія і культура: Зб. наук. ст. — Чернівці: Рута, 2008. — Вип. 10. — С. 21-26.
4. Новий словник іншомовних слів / Л. І. Шевченко, О. І. Ніка, О. І. Хом'як, А. А. Дем'янюк; За ред. Л. І. Шевченко. — К.: Арій, 2008. — 672 с.
5. Нойманн Э. Происхождение и развитие сознания / Эрих Нойманн : пер. с англ. А. П. Хомик. — М.: Рефлбук; К.: Ваклер, 1998. — 464 с.
6. Теория и практика глубинной психокоррекции: Третья Авторская школа академика НАПН Украины Т. С. Яценко / Сост.: А. В. Глузман, И. В. Евтушенко, С. Ш. Раджабова, Н. П. Зажирко / Под ред. академика Т. С. Яценко — Ялта: РИО КГУ, 2010. — 200 с.
7. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край, снаряженной императорским Русским географическим обществом. Юго-Западный отдел. Материалы и исследования, собранные д. чл. П. П. Чубинским. — Санкт-Петербург, 1872. — Т. 1. — XXX, 466 с.
8. Философский энциклопедический словарь / Гл. Редакция: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. — М.: Советская энциклопедия, 1983. — 840 с
9. Юнг К.Г. Символы трансформации.-М.: Пента График, 2000. — 496с.
10. Яценко Т. С., Галушко Л. Я. Діагностика в процесі метафоричної самопрезентації учасників АСПН з використанням архетипу тіста // НАУКОВИЙ ЧАСОПИС НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: Зб. наукових праць. — К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. — № 29 (53). —
11. Яценко Т. С. Проблема глубинного познания психики субъекта в визуализированной самопрезентации // Психотерапия. — 2012. — «10 (18). — С. 22 — 31.
12. Яценко Т. С. До проблеми пізнання індивідуальної неповторності архетипної символіки / Т. С. Яценко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія. 12. Психологічні науки. — 2011. — № 33 (57). — С. 15 — 27.
13. Яценко Т. С. Теория и практика глубинной психокоррекции: Шестая Авторская школа академика Т. С. Яценко / сост. В. П. Андрущенко, А. В. Глузман — К.: Изд-во НПУ имени М. П. Драгоманова, 2012. — 226 с. : ил.

Резюме. В статье предоставлен материал относительно роли архетипа теста в глубинном познании целостной психики. Раскрыто сущность понятия архетип у взаимосвязи с традициями, обрядами, которые включают изделия из теста. Презентовано фрагмент стенограммы психоаналитической работы с тестом и научный анализ.

Ключевые слова: целостность психики, архетип, архетип теста, глубинное познание.

Резюме. В статті представлений матеріал відносно ролі архетипу тіста в глибинному пізнанні цілісної психіки. Розкрито сутність поняття архетипу у взаємозв'язку з традиціями, обрядами, які включають вироби з тіста. Презентовано фрагмент стенограми психоаналітичної роботи з тістом та науковий аналіз.

Ключові слова: цілісність психіки, архетип, архетип тіста, глибинне пізнання.

© 2013

А. А. Иванова (г. Ялта)

ВИЗУАЛІЗАЦІЯ ЕДИПАЛЬНОЇ ЗАВИСМОСТІ СУБ'ЄКТА В РИСУНКАХ С АРХЕТИПІЧЕСКОЇ СИМВОЛІКОЇ

Постановка проблеми. Данная статья выполнена в психодинамической парадигме, предполагающей целостность психического в единстве сознательной и бессознательной сфер. Метод АСПП учитывает функциональные особенности бессознательной сферы. Глубинное познание предполагает интерпретацию спонтанно-поведенческого материала респондента. Процедура глубинного познания содержания психики не